

ПРИТЕЖАВАТ ЛИ ЮРИДИЧЕСКИТЕ ЛИЦА ПРАВО НА ОБЕЗЩЕТЕНИЕ ЗА НЕИМУЩЕСТВЕНИ ВРЕДИ?

Доц. д-р Красимир Митев
Гл. ас. д-р Андреан Славчев

Юридически факултет
Пловдивски университет „Паисий Хилендарски“

Резюме: Статията е посветена на проблема на противоречивата съдебна практика на върховните съдилища на Република България по въпроса за това дали за юридическите лица съществува право на обезщетение за неимуществени вреди. В основата на този текст е становището по Тълкувателното дело № 1/2023 на ВКС и на ВАС, изготвено от авторите за Катедрата по ГПН на ЮФ на ПУ.

Ключови думи: юридически лица, обезщетение, неимуществени вреди, тълкувателно решение

ARE LEGAL ENTITIES ENTITLED TO CLAIM COMPENSATION FOR NON-PECUNIARY DAMAGES?

Assoc. Prof. Krasimir Mitev, PhD
Assis. Prof. Andrean Slavchev, PhD

Faculty of Law
Plovdiv University "Paisii Hilendarski"

Abstract: The article is devoted to the problem of the contradictory jurisprudence of the Supreme Courts of the Republic of Bulgaria on the question whether legal entities are entitled to claim compensation for non-pecuniary damages. The basis of this paper is the opinion on the Interpretative Case No. 1/2023 before SCC and SAC, prepared by the authors for the Department of Civil Law of the Faculty of Law of the Plovdiv University.

Keywords: legal entities, compensation, non-pecuniary damage, interpretative decision

I. Общото събрание на съдиите от Наказателна, Гражданска и Търговска колегия на Върховния касационен съд (ВКС) и Първа и Втора колегия на Върховния административен съд (ВАС) предстои да се произнесе по тълкувателно дело № 1/2023 г. по въпроса „Притежават ли юридическите лица материалноправна легитимация за присъждане на обезщетение за неимуществени вреди от деликт?“.

Делото е образувано поради установена противоречива съдебна практика по дела, разглеждани от Върховния касационен съд и Върховния административен съд по искиове за присъждане на обезщетение за неимуществени вреди в полза на юридическите лица. В едни решения се приема, че присъждането на обезщетение по чл. 52 ЗЗД на юридическо

лице е лишено от основание в закона, а в други, че няма причина за изключване на възможността да се търси компенсация за неимуществени вреди от юридическо лице¹.

Противоречивата практика е предизвикана от разногласия по въпроса може ли юридическото лице да претърпи неимуществени вреди при положение, че физическите или душевни страдания са присъщи единствено на физическите лица.

II. Отговорът на въпроса, поставен за тълкуване пред общите събрания на ВКС и ВАС, предполага кратко изясняване на следните въпроси:

- каква е правоспособността на юридическите лица и дали тя съвпада с правоспособността на физическите лица;
- какво включва понятието за неимуществени вреди;
- каква е функцията на деликтната отговорност и обезщетението за неимуществени вреди;
- нормативната уредба на обезщетението за неимуществени вреди извън общия деликтен състав по чл. 45 ЗЗД.

1. За целите на това изложение не е нужно да се разглеждат подробно въпросите за същността на юридическото лице и неговата правоспособност. И двете категории принадлежат към нормативната реалност и поради това са въпрос на анализ на действащата правна уредба.

1.1. Правоспособността на различните правни субекти може да е различна. Поради това няма логическа или правна необходимост правоспособността на юридическите лица и на физическите лица да е идентична.

1.2. Член 6, ал. 3 от Закона за юридически лица с нестопанска цел постановява, че този вид правни субекти са носители на всички права и задължения, които не са свързани с естествените качества на физическите лица. Така законът, предвиждайки по принцип неограничена правоспособност на юридическите лица, все пак изключва от нея една родова категория права – свързаните с качествата на човешката личност. Тази норма може да се каже, че има общ характер и показва отношението на българската правна уредба към юридическите лица². Те са преди всичко средство за постигане на различни цели от човешките същества (обединяване на усилия, защитаване на общи интереси, ограничаване на отговорност, обособяване на имущество за постигане на някаква цел). Затова се приема за нормално, че определени права могат да бъдат притежавани само от физическите лица (например право на живот, на телесна неприкосновеност, на лична свобода, на образование, на труд и социална закрила, на здравеопазване и здравословна околна среда, избирателни права и др.).³

¹ Вж. цитираната съдебна практика в Определение № 50001/0301.2023 по г.д. 3023/2022 на ВКС, ГК, 4-то г.о. и Определение 958/03. 05.2023 по г.д. 4575/2022 на ВКС, ГК, 4-то г.о.

²² В доктрината се посочва, че чл. 6, ал. 3 ЗЮЛНЦ е повлиян от идеите на фикционната теория на юридическите лица – Голева, П., Кр. Стойчев. Юридически лица с нестопанска цел. Гражданскоправен режим, С., БЦПНП, 2018, с. 56 (Goleva, P., Kr. Stoychev. Yuridicheski litsa s nestopanska tsel. Grazhdanskopraven rezhim, S., BTSPNP, 2018, s. 56)

³ Пак там. Правната уредба може да предвиди, че и права, които по принцип са свързани с човешката личност, като например закрилата на обекти на творческа дейност, могат да се породят и за юридическите лица (чл. 5 ЗАПС). Наличието на подобни разпоредби може да бъде обяснено в контекста на общото правило на чл. 6, ал. 3 ЗЮЛНЦ.

1.3. Поради това от обстоятелството, че физическите лица имат право на обезщетение за неимуществени вреди не следва, че това право [трябва да] имат и юридическите лица. Евентуален аргумент, че ако юридическите лица не могат да претендират такъв вид обезщетение, те са дискриминирани, би бил некоректен.

2. В българската доктрина вредата се определя като всяка неблагоприятна последица на гражданско правонарушение (деликт или неизпълнение на задължение), която претърпяват правно защитените блага и интереси на засегнатото лице⁴. Общоприето е делението на вредите на имуществени и неимуществени.

2.1. Понятието за неимуществена вреда е трудно за описване, тъй като се гради на негативен признак: с него се означават вреди, които нямат отражение в имуществото на засегнатия и поради това са без еквивалентна парична оценка. Това определение обаче показва не какви белези имат тези вреди, а какви нямат. Поради това то е проблемно, тъй като по естеството си е неопределено. От гледна точка на правния ред се пораждат трудности при идентифицирането на обекта на регулиране⁵.

2.2. Опитите за определяне на неимуществените вреди по позитивен път обикновено гравитират или около болките, страданията, психическия или физически дискомфорт и увреждането на качеството на живот⁶, които човек е способен да изпита, или около вида на засегнатите субективни права (лични и неимуществени). Понякога се използват и двата критерия: неимуществените вреди се определят като настъпили вследствие на накърняването на лични неимуществени субективни права, от което носителят им претърпява болки, страдания, безпокойства и др.⁷. Така се акцентира на обстоятелството, че релевантни са само онези отрицателни неимуществени последици, които са настъпили от засягане на този вид субективни права, чиято цел е да защитят определен неимуществен интерес⁸. Отбелязва се още, че за да подлежи на обезщетяване, неимуществената вреда трябва да е надхвърлила определен праг на поносимост – да може да бъде определена като сериозна⁹.

⁴ Срв. Кожухаров, ал. Облигационно право. Общо учение за облигационното отношение. Кн. Първа, С., Софи-Р, 1992, с. 264; Калайджиев, А. Облигационно право. Обща част, С., Сиби, 2016, с. 429, 430; Голева, П. Деликтно право, С., Феней, 2011, с. 216 (Kozhuharov, Al. Obligatsionno pravo. Obshto uchenie za obligatsionnoto otnoshenie. Кн. Parva, S., Sofi-R, 1992, s. 264; Kalaydzhiiev, A. Obligatsionno pravo. Obshta chast, S., Sibi, 2016, s. 429, 430; Goleva, P. Deliktno pravo, S., Feneya, 2011, s. 216).

⁵ Освен терминът „неимуществени вреди“ се използва и терминът „морални вреди“, който е характерен за юрисдикциите от романското право. В повечето случаи в него не се влага никакво по-различно съдържание от това да се означат неблагоприятните последици, които нямат отражение в имуществото на засегнатия.

⁶ В приложението с дефиниции към Проекта за обща референтна рамка на частното право в ЕС (DCFR) неимуществените вреди (*non-economic loss*) са определени като болки, страдания или засягане на качеството на живота.

⁷ Стойчев, К. Преглед на съдебната практика относно неимуществените вреди. – Правна мисъл, № 5, 1982, с. 80, 81 (Stoychev, K. Pregled na sadebnata praktika odnosno neimushtestvenite vredi. – Pravna misal, № 5, 1982, s. 80, 81).

⁸ Друго виждане се поддържа от Калайджиев, А. Цит. съч., с. 434 (Kalaydzhiiev, A. Tsit. Sach), според който неимуществените вреди може да се състоят и в накърняване на блага, които не са предмет на субективни права.

⁹ Така Антонов, Д. Непозволено увреждане, С., Наука и изкуство, 1965, с. 58 (Antonov, D. Nepozvoleno uvrezhdane, S., Nauka i izkustvo, 1965, s. 58); Ставру, С. Обезщетение за неимуществени (морални) вреди в България, С., Сиела, 2020, с. 89 (Stavru, S. Obezshetenie za neimushtestveni (moralni) vredi v Bulgaria, S., Siela, 2020, s. 89); Калайджиев, А. Цит. съч., с. 433 (Kalaydzhiiev, A. Tsit. sach., s. 433), който обаче на с. 434 отбелязва, че продължителността и интензивността на увреждането са без значение.

Използва се и описателен подход, като се изброяват (неизчерпателно) основните видове накърнени блага – чест, достойнство, емоционален живот и телесен интегритет, репутация и други подобни.¹⁰

2.3. Независимо от избрания начин за определяне на неимуществените вреди, обобщеният поглед показва, че става въпрос за засягане на блага, отредени на човешките същества.

3. Юридическите лица не биха могли да претърпят неблагоприятни последици като болки, страдания, физически или душевен дискомфорт, или увреждане на качеството на живот. Те не разполагат с психика и не могат да преживеят тези състояния. Липсата на това качество не може да бъде заместено от [притежаването му от] лицата, които са негови представители.

3.1. Не е подходящо в това отношение да се търси аналогия между понасянето на отрицателни психически състояния и органното представителство. Представителството по дефиниция е действие от чуждо име. То е нужно, за да може въобще юридическото лице да се конструира като участник в оборота (срв. чл. 10, ал. 1 ЗЮЛНЦ) По същия начин от обстоятелството, че юридическите лица могат да носят договорна или деликтна отговорност не може да се направи извод, че те имат право на обезщетение за неимуществени вреди. Според господстващото у нас разбиране, юридическите лица отговарят по чл. 49 ЗЗД, т.е. за чужди действия, а не за лично виновно поведение по чл. 45 ЗЗД (ППВС-7-1959).

3.2. Срещу доводите, основани на липсата на психика у юридическите лица, обичайно се изтъква, че осъзнаването на неимуществената вреда не е необходимо условие за нейното обезщетяване. Във връзка с това се дават примери за обезщетяване на неимуществени вреди, претърпени от пострадали деца на ниска възраст; от лица, намиращи се в кома или от лица, чието интелектуално развитие и способности не позволяват да осъзнаят случилото се.

Обезщетяването на неимуществените вреди в тези случаи обаче също е свързано с обстоятелството, че са засегнати човешки индивиди. Противното разрешение би означавало, че тяхното достойнство и личност не се зачитат. Компенсацията на вредите в подобни случаи означава, че пострадалият, макар и в невъзможност да осъзнае понесената вреда, продължава да бъде зачитан от правния ред като правоспособна личност¹¹. Другояче казано, съображенията за присъждане на обезщетение следват от качеството на пострадалия като физическо лице и от тях не може да се направи заключение, че юридическите лица имат право на обезщетение.

3.3. Сходни изводи могат да се направят от определянето на неимуществените вреди като последица от засягане на лични неимуществени права¹². Същността на тези права се

¹⁰ Калайджиев, А. Цит. съч., с. 433.

¹¹ Moretau, O. Basic questions of Tort law from French Perspective. – In: Basic question of Tort law from Comparative perspective (ed. H. Koziol). J. Sramek Verlag, Wien 2015, p. 40.

¹² Вж. Христов, В. Личните права според българското гражданско право, БСУ, 1994, с. 133, 134 (Hristov, V. Lichnite prava spored balgarskoto grazhdansko pravo, BSU, 1994, s. 133, 134).

вижда в признаване (право на уважение) на личното достойнство и ненакърнимостта на личността в нейното телесно и духовно съществуване¹³.

3.4. На юридическите лица също са признати права, защитаващи блага, които нямат пряко имуществено изражение. Обикновено като пример за такива права се сочат правото на име (или фирма при търговците), правото на репутация, правото на търговска тайна. Както обаче се отбелязва в доктрината – тези права са свързани с предмета на дейност на юридическото лице¹⁴. Следователно, те обслужват тази дейност, а не фигурата на юридическото лице, взета сама по себе си¹⁵.

3.5. Връзката на правото на обезщетението за неимуществени вреди с личността може да бъде видяна и в обстоятелството, че това право е свързано с лична преценка на увредения, поради което не може да се упражнява по реда на чл. 134 ЗЗД от неговите кредитори¹⁶. Заради тази връзка чл. 6, ал. 1 ЗОДОВ предвижда правото на обезщетение за неимуществени вреди да се наследява, само ако е било предявено пред съд от увредения. Тази норма отразява утвърдени разбирания на българската доктрина и практика, поради което е израз на общо правило. Приема се, че правото на обезщетение за неимуществени вреди не става част от наследството, защото само пострадалият може да прецени степента на увреждане и да го оцени¹⁷. Наследниците само могат да продължат вече заведеното от него дело.

3.6. Така понятието за неимуществена вреда се очертава като тясно свързано с качествата на човешката личност. Хипотезите, в които то се поражда и за лица, които не могат да имат съзнание за претърпяната вреда, както се посочи, не са отрицание на това разбиране.

4. Основната функция на гражданската отговорност (договорна или деликтна) е компенсаторната – да се поправят вредите, като се преразпределят от имуществото на лицето, което ги е претърпяло, в тежест на друго лице (с което настъпилата вреда има някаква връзка)¹⁸. Наказателната функция, която деликтната отговорност е имала в древността, е

¹³ Ларенц, К. Към структурата на субективните права. – В: Субективните права. Германски визии (Съст. Ст. Йотов), С., Критика и хуманизъм, 2016, с. 129 (Larents, K. Kam strukturata na subektivnite prava. – V: Subektivnite prava. Germanski vizii (Sast. St. Yotov), S., Kritika i humanizam, 2016, s. 129; В сходен смисъл в българската доктрина – Христов, В. Цит. съч., с. 52 (Hristov, V. Tsit. sach., s. 52): „то [личното право] закриля от противоправни посегателства определена страна на личността“, макар че авторът все пак приема, че юридическото лице може да претърпи неимуществени вреди.

¹⁴ Христов, В. Цит. съч., с. 7 (Hristov, V. Tsit. sach., s. 70).

¹⁵ Окачествяването на засягането на репутацията на юридическото лице като неимуществена вреда не е безспорно – вж. Цонева, С. Английско и българско деликтно право, С., Авангард прима, 2019, с. 216 (Tsoneva, S. Angliysko i balgarsko deliktno pravo, S., Avangard prima, 2019, s. 216), която посочва, че доброто име на търговеца, не е нещо, което може да разгледа извън търговската му дейност и увреждането му придава на вредите имуществено измерение.

¹⁶ Срв. Кожухаров, ал. Облигационно право. Общо учение за облигационното отношение. Кн. 2, С., Софи-Р, 1992, с. 114 (Kozhuharov, Al. Obligatsionno pravo. Obshto uchenie za obligatsionnoto otnoshenie. Кн. 2, С., Софи-Р, 1992, с. 114) Калайджиев, А. Цит. съч., с. 623 (Kalaydzhiiev, A. Tsit. sach., s. 623), който отбелязва, че правата, които изискват чисто лична преценка за упражняването им, са свързани с личността на титуляра им.

¹⁷ Вж. Станева, А. Наследствено право, С., Сиела, 2022, с. 46 (Staneva, A. Nasledstveno pravo, S., Siela, 2022, s. 46); Голева, П. Деликтно право, с. 253, 254 (Goleva, P. Deliktno pravo, s. 253, 254).

¹⁸ Срв. Конов, Т. Основание на гражданската отговорност. – В: Събрани съчинения. Сиела. С., 2010, с. 29, 30 (Konov, T. Osnovanie na grazhdanskata otgovornost. – V: Sabrani sachinenia, Siela., S., 2010, s. 29, 30).

изоставена в съвременните правни системи за сметка на поправителната. Отговорността цели по възможност да постави потърпевшия в състояние, в което той би се намирал, ако вредоносното събитие (деликт или неизпълнение) не бе настъпило.

4.1. Тези изходни позиции се следват от доктрината и практиката и по отношение на неимуществените вреди, въпреки че при тях е невъзможно математическо съответствие между вредата и обезщетението¹⁹. Затова претърпяната вреда, респективно нейното установяване, е необходим елемент от фактическия състав на отговорността²⁰. Поради това не е приемлив възгледът, който вижда в обезщетението за неимуществени вреди своеобразно „частно наказание“.

5. В българското законодателство има норми, които изрично предвиждат право на юридически лица да претендират обезщетение за неимуществени вреди. Тези норми обаче имат специален характер и не са подходяща основа да се направи извод за обща допустимост за обезщетяване на неимуществени вреди на юридически лица.

5.1. Член 631а ТЗ предвижда възможност за обезщетение, но изисква отговорното лице да е действало с умисъл или груба небрежност. Както се отбелязва в литературата, става дума за тежка форма на злоупотреба с право на кредиторите да искат откриване на производство по несъстоятелност на свой длъжник²¹. Затова в правилото може да видяно желанието да бъде наказано това поведение и завишаване на санкционната функция на отговорността.

5.2. Сходни изводи могат да бъдат направени за няколко идентични разпоредби в законодателството, уреждащо правата на интелектуална и индустриална собственост (чл. 95 ЗАПСП, чл. 118 ЗМГО, чл. 57а ЗПМ). В тези случаи също се може да се забележи известно отклонение от чисто компенсационната функция на гражданската отговорност. При определяне на обезщетението се вземат предвид приходите, получени от нарушителя на правото, което по принцип е без значение по общите правила на договорната и деликтната отговорност. Изрично е предвидено, че обезщетението трябва да въздейства възпиращо и предупредително и на останалите членове на обществото, с което се акцентира на стимулиращата функция на отговорността.

5.3. По сходен начин (като на изключителни норми) може да се гледа на правилата в Закона за отговорността на държавата и общините за вреди (чл. 4 ЗОДОВ). Става въпрос за отговорност за действия и правни актове на публичноправни субекти, спрямо чиято дейност се предявяват по-високи изисквания.

В мотивите на Тълкувателно решение № 5 от 15.06.2015 г. по тълк. д. № 5/2013 г. на ВКС, ОСГК, е прокарано подобно разграничение между общата отговорност за непозволено увреждане и отговорността на държавата за вреди. Според мотивите на решението: „Отговорността по чл. 45 ЗЗД произтича от забраната да се вреди другиму (*neminem laedere*),

¹⁹ Срв. Калайджиев, А. Цит. съч., с. 432 (Kalaydzhev, A. Tsit. sach., s. 432).

²⁰ В сравнителноправен план се развива и по-различен възглед за обезщетението за неимуществени вреди като начин да се предостави на пострадалия „вътрешно удовлетворение“ – вж. Голева, П. Деликтно право, с. 255 (Goleva, P. Deliktno pravo, s. 255).

²¹ Голева, П., Кр. Стойчев, Цит. съч. с. 73, 74 (Goleva, P., Kr. Stoychev, Tsit. sach. s. 73, 74).

докато отговорността по ЗОДОВ се основава на задължението на държавата да спазва правата и законните интереси на гражданите и юридическите лица.“

Именно засилената роля на държавата и нейната гражданска отговорност за нарушаване на основните права на всички правни субекти, е в основата на обосноваването на отговорност за неимуществени вреди в полза на юридическите лица.

5.3.1. В този контекст може да бъде интерпретирана и практиката на Европейския съд за правата на човека и на Съдилищата на ЕС, на която са се позовали съставите на ВКС, присъдили обезщетение за неимуществени вреди в полза на юридическо лице²². От една страна, става въпрос за отговорност за действия и бездействия, свързани с дейността на публичноправни субекти. От друга страна, както се отбелязва в литературата, на неимуществените вреди в тези решения се гледа по начин, различаващ се от разбирането за същността им у нас²³. Подобно разминаване не е нещо необичайно, предвид обстоятелството, че става въпрос за източници на правото на ЕС или международното право, които боравят с автономни понятия, които не е нужно да съвпадат с националните²⁴.

В правото на ЕС понятието за неимуществена вреда е широко и обхваща различни хипотези. Съдилищата на ЕС (Съдът на СЕС и Общият съд) обозначават по този начин болката или физическото страдание²⁵, увреждането на емоционалното благополучие, увреждането на репутацията (на физически и юридически лица)²⁶, „положение на несигурност“ (на физически и юридически лица)²⁷.

Конкретно за юридическите лица (търговци), в контекста на отговорността на институциите за нарушаването на права на юридическите лица, Общият съд е присъждал обезщетение за неимуществените вреди на дружества, които поради неправомерното поведение на институцията на Съюза са били „поставени в положение на несигурност и са били принудени да положат напразни усилия, за да отговорят на неотложността на положението“²⁸ или са претърпели увреждане на тяхното „добро име и репутация“²⁹. Според съдилищата на ЕС неимуществена вреда за репутацията на компанията възниква например, когато една компания е „публично свързана с поведение, което се счита за сериозна заплаха за международния мир и сигурност“, в резултат на което „тя става обект на укор и подозрение“, поведението на трети страни спрямо компанията е засегнато и ефектите от тези раз-

²² Решение на ЕСПЧ по дело дела Комингерсол С.А. срещу Португалия (Comingersoll S.A. v. Portugal) и решение на Общия съд по дело T-88/09 Idromacchine Srl v. E. C.

²³ Цонева, С. Цит. съч., с. 217, 218 (Tsoneva, S. Tsit. sach., s. 217, 218) Общият съд (T-88/09) приема, че самото публикуване на името на засегнатото юридическо лице е достатъчно, за да се установи, че последното е претърпяло действителна и сигурна вреда.

²⁴ На понятията в правото на ЕС трябва да се даде автономно и еднакво тълкуване, основаващо се само на неговите източници – вж. решението по дело Nokia Corp v Wärdell (C-316/05) EU:C:2006:789, т. 21.

²⁵ Вж. решението по дело Vainker and Vainker v Parliament (T-48/01) EU:T:2004:61, т. 178 – 180.

²⁶ Вж. решението по дело Safa Nicu Sepahan Co v Council (C-45/15 P) EU:C:2017:402, т. 44 – 57.

²⁷ Решението по дело Campogrande v Commission (C-62/01 P) EU:C:2002:248, т. 41, Kendrion (C-150/17 P) EU:C:2018:1014, т. 106 – 114.

²⁸ Решение по дело Embassy Limousines & Services/Парламент (T-203/96, EU:T:1998:302), т. 108.

²⁹ Решение по дело New Europe Consulting and Brown/Комисия (T-231/97, EU:T:1999:146), т. 69.

вития надхвърлят „текущите търговски интереси“ на компанията.³⁰ По дело *Safa Nicu Sepahan* Съдът е потвърдил решението на Общия съд, в което последният е признал съществуването на неимуществвени вреди за дружеството, „публично [свързано] с поведение, което е смятано за сериозна заплахата за международния мир и сигурност, а това опозорява посоченото образуване и поражда недоверие към него, като така накърнява репутацията му“.³¹ Когато обсъждат в детайли увреждането на репутацията, в контекста на отговорността на институциите на ЕС за вреди, съдилищата на ЕС често го разбират като вид нематериална вреда. Остава обаче известна неяснота какво точно представлява неимуществвената вреда, засягаща доброто име. В няколко случая неимуществвената вреда за нарушената репутация е изрично разграничена от икономическата вреда, като например пропуснатите ползи³², но липсват изчерпателни обяснения какво представлява неикономическата вреда за репутацията. По дело T-88/09 съдът пък отбелязва, че имиджът и реномето имат търговска стойност (§ 60).

Европейският съд по правата на човека също не изключва възможността на търговско дружество да се присъди обезщетение за неимуществвени вреди на основания, които в по-голяма или по-малка степен са „обективни“ или „субективни“. Сред тях следва да са репутацията на компанията, несигурността в планирането и вземането на решения, разцеплението в управлението на дружеството и на последно място, макар и в по-малка степен – безпокойството и неудобството, причинено на членовете на управленския екип³³.

Следва да бъде отчетено, че за разлика от националното ни законодателство, според практиката на СЕС и на ЕСПЧ прекратяването на нарушението, особено в контекста на нарушена репутация на юридическото лице – излизането на държавата с позиция, която опровергава предходни нейни твърдения в актове на нейните институции, е достатъчно, за да възстанови положението преди увреждането и обезщетение не се присъжда. Уместно е да бъде обърнато внимание, че не съществува практика на ЕСПЧ, която да е разглеждала оплакване срещу държава членка по Конвенцията, срещу решението на национална юрисдикция, която е отхвърлила претенцията на юридическо лице срещу частноправен субект за присъждането на обезщетение за неимуществвени вреди.³⁴

³⁰ Решенията по дела *Safa Nicu* (T-384/11) EU:T:2014:986, т. 80-82, 88; *Safa Nicu* (C-45/15 P) EU:C:2017:402, т. 52-53, 104-105, *Bank Mellat* (C-430/16 P) EU:C:2018:668, т. 59.

³¹ Решение по дело *Safa Nicu Sepahan/Съвет* (T-384/11, EU:T:2014:986), релевантните части на което са потвърдени с решение по дело *Safa Nicu Sepahan/Съвет* (C-45/15 P, EU:C:2017:402).

³² Решения по дело *Sviluppo* (C-414/08 P) EU:C:2010:165; *Safa Nicu* (C-45/15 P) EU:C:2017:402; *Safa Nicu* (T-384/11) EU:T:2014:986 т. 72 – 85.

³³ Решенията по дела *Комингерсол С.А. срещу Португалия* (*Comingersoll S.A. v. Portugal*) [ГК], № 35382/97, §§ 32 – 36, ЕСПЧ 2000-IV, и „Шести май инженеринг“ ООД и други срещу България, № 17854/04, § 115, 20 септември 2011 г.).

³⁴ Решението по дело *Комингерсол С.А. срещу Португалия* (*Comingersoll S.A. v. Portugal*) [ГК], № 35382/97, §§ 32 – 36, ЕСПЧ 2000-IV, разглежда оплакване за нарушение на чл. 6 § 1 от Конвенцията, в контекста на нарушаване на правото на разглеждане на дело в разумен срок, „Шести май инженеринг“ ООД и други срещу България, № 17854/04, § 115, 20 септември 2011 г.), в контекста на лишаване от възможност дружеството – жалбоподател да се представлява от законен представител.

III. Изводът, който според нас следва да се направи, е, че за юридическо лице само по изключение може да се породи право на обезщетение за неимуществени вреди. Това са случаите, в които правната уредба акцентира върху наказателната и/или стимулиращата (превантивна) функция на обезщетението за неимуществени вреди (по-горе т. 5), или когато на юридическото лице е признато правото на претендира и получи обезщетение за нарушен колективен интерес (срв. чл. 188 от Закона за защита на потребителите). Извън тези хипотези право на обезщетение за неимуществени вреди имат само физическите лица поради описаните в изложението съображения.